

MKB vóór en dóór Brainport Eindhoven

Het is tijd voor de Rabobank.

Rabobank

MKB vóór en dóór Brainport Eindhoven

Een onderzoek in opdracht van Rabobank Eindhoven-Veldhoven

12 maart 2009

Colofon

Auteurs: Mw. Drs. A.H.H.M. Smeltink-Mensen/Dhr. Ir. A.R. Sjauw-Koen-Fa
Directoraat Kennis en Economisch Onderzoek Rabobank Nederland, Utrecht

Inhoudsopgave

Management samenvatting	4	
1 Inleiding	5	
1.1 Onderzoeksvraag en doelstelling onderzoek	5	
1.2 Analyse kader en afbakening onderzoek	5	
1.3 Opbouw onderzoeksrapport	6	
2 De economie van de regio Eindhoven en de positie van het MKB	7	
2.1 Economische structuur	7	
2.2 Economische dynamiek	8	
2.3 Economische prestatie	9	
3 Brainport Eindhoven en het MKB	10	
3.1 Wat is Brainport?	10	
3.2 MKB vóór en dóór Brainport	10	
3.2.1 Innovatief MKB-ondernemerschap regio Eindhoven	10	
3.2.2 Faciliteiten voor vernieuwing MKB regio Eindhoven	11	
3.2.3 Ondernemersnetwerken	11	
4 Resultaten interviews	13	
4.1 Interviewkader	13	
4.2 Uitkomsten van de interviewers	13	
5 Resultaten enquête MKB regio Eindhoven	16	
5.1 Inleiding	16	
5.2 Vernieuwing	16	
5.3 Hulp bij vernieuwing	16	
5.4 Toekomstige vernieuwing	18	
5.5 Relatie MKB met Brainport	18	
6 Conclusies en aanbevelingen	20	
Bijlage I	Lijst van geïnterviewden	22
Bijlage II	Samenstelling steekproef	23
Bijlage III	Structuur vragenlijst	24
Bijlage IV	Geraadpleegde literatuur en publicaties	25

Management samenvatting⁰

Door onderzoek naar de stand van de vernieuwingskracht van het MKB van regio Eindhoven/Zuidoost-Brabant wil de opdrachtgever, Rabobank Eindhoven-Veldhoven, haar betrokkenheid naar klanten tonen en een bijdrage leveren aan het bereiken van de ambities van deze klanten en die van haar leden. Beoogd wordt handvatten te geven aan bedrijven die als gevolg van de heersende wereldwijde economische malaise op zoek zijn naar nieuwe kansen in de markt en die willen investeren in vernieuwing.

In dit onderzoek staan ondernemingen centraal met vijf tot honderd werknemers (exclusief openbaar bestuur & overheid, onderwijs, nutsbedrijven, delfstoffenwinning) die gevestigd zijn in regio Eindhoven.

De kernonderzoeksvraag is:

“Wat is het effect van de ontwikkeling van Brainport op de vernieuwingskracht van deze bedrijven?”

Brainport is gedefinieerd als de ambitie van het Rijk om voornoemde regio te ontwikkelen tot een internationaal vooraanstaande toptechnologieregio. Vernieuwing is gedefinieerd als het verbeteren of ontwikkelen van producten, diensten, bedrijfsprocessen of distributiekanaal of het aanboren van nieuwe afzetmarkten.

Overheden, kennisinstellingen en bedrijven spelen in op deze internationale ambitie door onder meer faciliteiten voor vernieuwing van bedrijven aan te bieden. Om een antwoord te vinden op de centrale onderzoeksvraag is enerzijds het aanbod van ondersteunende faciliteiten voor vernieuwingen geïnventariseerd. Anderzijds is onderzocht in hoeverre door de doelgroepbedrijven van deze faciliteiten gebruik wordt gemaakt.

Uit het onderzoek blijkt dat de huidige faciliteiten ter ondersteuning van vernieuwing en innovatie door het MKB over het algemeen (nog) sterk gericht zijn op “hightech”- en innovatieve starters waardoor andere bedrijven en sectoren (onder meer dienstverlening, handel, bouw en transport) niet of maar deels gebruik kunnen maken van deze faciliteiten. Bovendien is er nog altijd sprake van een communicatieproblematiek tussen de meer bestuurlijke, strategisch ingestelde aanbieders van faciliteiten en de praktische, korte termijn ingestelde MKB-ondernemers.

Uit de enquête onder MKB-ondernemers blijkt dat bijna zes van de tien bedrijven in de afgelopen twee jaar hebben vernieuwd. Hiervan heeft tweederde ondersteuning bij andere partijen gezocht.

Ondanks alle aangeboden faciliteiten voor vernieuwing door externe partijen speelt het eigen netwerk (vooral leverancier, accountant en bank) van de MKB-ondernemers de belangrijkste rol in de ondersteuning. Daarbij hebben de ondernemers in de meeste gevallen de gezochte ondersteuning voor vernieuwing ook gevonden. Wat opvalt, is de beperkte rol van de gemeente, het MKB en de Kamer van Koophandel. Opvallend is ook dat kennisinstellingen de gewenste ondersteuning vaak maar deels hebben kunnen geven.

Ruim driekwart van de bedrijven geeft in de enquête aan op de hoogte zijn van de ontwikkelingen rondom de regio Eindhoven als toptechnologieregio. Het aandeel van de bedrijven dat vernieuwt, is groot maar een veel kleiner deel profiteert van de ontwikkelingen rondom Brainport. De effecten van de Brainportontwikkeling blijken breder zichtbaar te zijn dan alleen in de hightech industrie. Bedrijven in onder meer de detailhandel, horeca en dienstverlening geven ook aan profijt te hebben van de ontwikkelingen rondom regio Eindhoven als toptechnologieregio.

In deze studie worden aanbevelingen gedaan om de vernieuwingskracht van het MKB van regio Eindhoven te vergroten (hoofdstuk 6).

⁰ Samenvatting van het onderzoeksrapport “MKB voor en door Brainport Eindhoven”, A.H.H.M.Smelting-Mensen en A.R.Sjauw-Koen-Fa, Kennis en Economisch Onderzoek Rabobank Nederland, Utrecht, 12 maart 2009.

1 Inleiding

1.1 Onderzoeksvraag en doelstelling onderzoek

Rabobank Eindhoven-Veldhoven is een vooraanstaande partnerbankier voor het MKB in Eindhoven en Veldhoven. Deze gemeenten vormen samen met de omliggende regio de toptechnologieregio "Brainport Eindhoven". **Brainport** is een ambitie van het Rijk om regio Eindhoven/Zuidoost-Noord-Brabant (verder) te ontwikkelen tot een internationaal vooraanstaande en toonaangevende toptechnologieregio. Om deze ambitie waar te maken bieden bedrijven, kennisinstellingen en overheden onder andere faciliteiten aan MKB-ondernemers die willen investeren of vernieuwen. Het MKB is immers een belangrijke drager van de toptechnologieregio. Bovendien is het de ruggengraat van de economie van regio Eindhoven.

De kernvraag van dit onderzoek luidt:

"Wat is het effect van de ontwikkeling van Brainport op de vernieuwingskracht van het MKB van regio Eindhoven?"

Door onderzoek naar de stand van de vernieuwingskracht van het regionale MKB wil de Rabobank haar betrokkenheid naar klanten tonen en een bijdrage leveren aan het bereiken van de ambities van deze klanten en die van haar leden. Bovendien beoogt de Rabobank hiermee handvatten te geven aan bedrijven die als gevolg van de heersende wereldwijde economische malaise op zoek zijn naar nieuwe kansen in de markt en die willen investeren in vernieuwing.

1.2 Analyse kader en afbakening onderzoek

Om een antwoord te vinden op de kernvraag van dit onderzoek is in de eerste plaats het aanbod aan netwerken/loketten en voorzieningen voor het MKB onderzocht. Daarnaast is de behoefte aan en het gebruik van de faciliteiten onder een selecte categorie van MKB-ondernemers geïnventariseerd. Op basis van een match tussen vraag en aanbod zijn conclusies getrokken over effecten van en de knelpunten voor vernieuwing van het MKB in de regio en worden aanbevelingen gegeven.

Voor een analyse van het aanbod zijn de ondernemingskansen die voortkomen uit de realisatie van de Brainportambitie geïnventariseerd en geanalyseerd. Dit is gedaan vanuit de volgende onderzoeksvragen:

1. Welke (commerciële) netwerkstructuren en voorzieningen voor het MKB heeft de ontwikkeling van Brainport geïni-

tieerd? Wat waren daarbij de knelpunten en succesfactoren?

2. Welk type bedrijven maakt deel uit van de toptechnologieregio? Wat is hun rol en belang voor het realiseren van de Brainportambitie?
3. Welke ontwikkeling van de toptechnologieregio Brainport staat in de komende periode op de rol en wat is daarbij het belang van het MKB van de regio?

De aanbodanalyse is uitgevoerd op basis van een combinatie van deskresearch en diepteinterviews met tien ervaringsdeskundigen (zie bijlage I).

Om het aanwezige potentieel (vernieuwingskracht) van het MKB in de regio in kaart te brengen, zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

1. Hoeveel bedrijven hebben in de afgelopen twee jaar een vernieuwing gerealiseerd?
2. Om wat voor vernieuwing ging het en is daarbij een beroep gedaan op ondersteuning van andere partijen?
3. Hebben de bedrijven de gezochte ondersteuning wel of niet kunnen vinden?
4. Hoe groot is de ambitie onder de bedrijven om in het komend jaar te vernieuwen en zal daarvoor ondersteuning bij andere partijen worden gezocht?

Voor de vraaganalyse is naast deskresearch een telefonische enquête gehouden onder 400 MKB-ondernemers (bedrijven met een omvang van 5 tot 100 werknemers¹) uit regio Eindhoven.

Op basis van de resultaten van de vraag- en aanbodanalyse volgt een antwoord op de kernvraag: "Wat is het effect van de ontwikkeling van Brainport op de vernieuwingskracht van het MKB van regio Eindhoven?"

Als in het rapport wordt gesproken over "regio Eindhoven" of "Brainport Eindhoven" wordt hiermee het COROP-gebied Zuid-oost-Brabant bedoeld, tenzij anders vermeld.²

Verder wordt onder "Brainport" de ambitie van het Rijk om regio Eindhoven tot een internationaal vooraanstaande toptechnologieregio te maken, verstaan.

¹ Exclusief de sectoren delfstoffenwinning, nutsbedrijven, openbaar bestuur & overheid, onderwijs en gezondheids- & welzijnzorg.

² De COROP-indeling is een door het CBS gehanteerde indeling waarmee Nederland in veertig gebieden wordt opgedeeld.

1 Inleiding

1.3 Opbouw onderzoeksrapport

Eerst gaan we in op de economische betekenis, structuur en dynamiek van het MKB in de regio Eindhoven (hoofdstuk 2). Vervolgens vatten we in hoofdstuk 3 de belangrijkste conclusies van de interviews samen, terwijl we in hoofdstuk 4 de uitkomsten van de enquête presenteren. We besluiten met conclusies en aanbevelingen (hoofdstuk 5). De geraadpleegde literatuur en publicaties staan in bijlage I.

2 De economie van de regio Eindhoven en de positie van het MKB

De ambitie van een internationale toptechnologieregio blijkt historisch gestoeld te zijn op een rijke ondernemerscultuur waarop vooral Philips en Van Doorne hun stempel hebben gedrukt. Daarbij wordt de grote samenwerkingsgezindheid onder "Brabanders" als een belangrijke succesfactor aangemerkt. Binnen de EU is regio Eindhoven een van de vooraanstaande regio's op het gebied van industriële bedrijvigheid die sterk kennisintensief is en gericht op hoogtechnologische producten. Het koesteren van de toptechnologie in EU-verband moet worden gezien als een sterke internationale concurrentiefactor die op moet wegen tegen lage lonen.

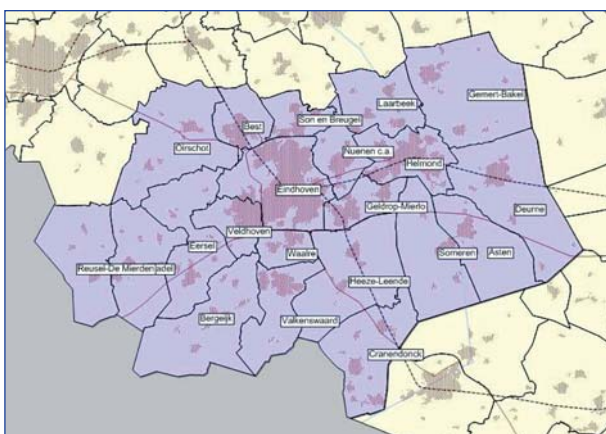
In dit hoofdstuk gaan we nader in op het economische belang en de economische structuur van regio Eindhoven (2.1) en de economische kracht en dynamiek van het MKB (2.2 en 2.3).

Deze inzichten van het "speelveld" zijn van belang om concreet richting te geven aan de rol en mogelijke bijdrage van het MKB in de regio Eindhoven bij de realisatie van de nationale ambitie.

2.1 Economische structuur

Regio Eindhoven wordt gevormd door 21 gemeenten (zie figuur 1) waar in totaal circa 728.000 mensen wonen (2007). In de afgelopen vijf jaar nam zowel de bevolking (gemiddeld 0,2% per jaar) als het aantal huishoudens (gemiddeld 0,8% per jaar) toe. De demografische ontwikkeling van de regio ligt hiermee iets boven het landelijk gemiddelde.

Figuur 1: Regio Eindhoven c.q. COROP-gebied Zuidoost-Noord-Brabant

Bron: Rabobank

Het gebied telt in totaal circa 50.700 bedrijfsvestigingen en circa 385.000 banen (2007). Bijna 91% van de bedrijven heeft minder dan 100 werknemers in dienst.

Tabel 1 geeft het relatieve belang van diverse sectoren van de

regio Eindhoven weer. Wat opvalt is dat de Industriesector in aantal vestigingen relatief klein is, maar in banen na "Handel & Reparatie" de grootste werkgever van de regio is. Ook daalt het relatieve aantal vestigingen en banen in de primaire sectoren, terwijl dit in de secundaire en tertiaire sectoren toeneemt.

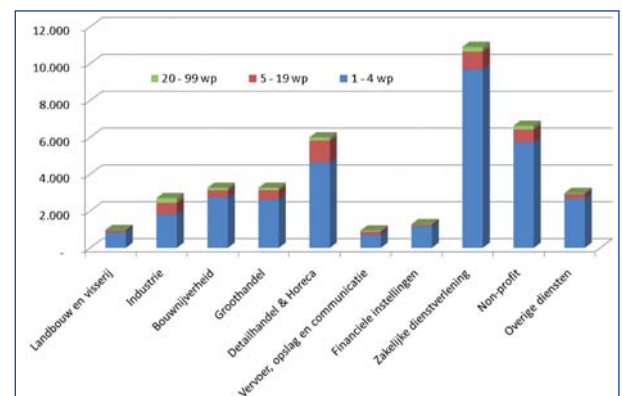
Tabel 1: Verdeling aantal vestigingen en banen over de sectoren van regio Eindhoven (2007, in %).

	Vestigingen		Banen	
	2002	2007	2002	2007
Landbouw	11,5	9	4,0	3,2
Industrie	8,7	7,5	20,8	17,2
Bouwnijverheid	9,2	10,7	6,6	6,5
Handel & Reparatie	24,5	23,9	18,3	18,4
Horeca	4,7	4,2	4,4	4,6
Transport & Opslag	3	2,8	5,1	5,3
Zakelijke dienstverlening	22,8	25,1	14,5	15,8
Financiële instellingen	2,7	2,1	3,4	3,0
Gezondheidszorg	3,7	4,1	10,5	12,6
Onderwijs	2,1	2,3	5,7	6,1
Overig	7,0	10,6	6,7	7,3
Totaal	100	100	100	100

Bron: LISA, bewerkt door Rabobank

Figuur 2 geeft per sector de verdeling van het aantal vestigingen over de verschillende grootteklassen weer. De zakelijke dienstverlening is wat betreft het aantal vestigingen de belangrijkste sector in de regio.

Figuur 2: Aantal bedrijfsvestigingen in Zuidoost-Noord-Brabant naar sector en grootteklasse (2008)

Bron: DMCD – Marktselect / Kamer van Koophandel

Regio Eindhoven wordt gekenmerkt door stuwende industriële bedrijvigheid die sterk kennisintensief is en gericht op hoog-

2 De economie van de regio Eindhoven en de positie van het MKB

technologische producten. Tabel 2 geeft de relatieve positie van de kennisintensieve industrie en de kennisintensieve diensten van de regio Eindhoven ten opzichte van andere technologieregio's in Nederland weer. Regio Eindhoven is daarbij de belangrijkste technologieregio van ons land.

Tabel 2: Aandeel van de banen en vestigingen van de kennisintensieve industrie en –diensten in de belangrijkste technologieregio's van Nederland (in % van het totaal per regio, 2007).

	Kennisintensieve industrie		Kennisintensieve diensten	
	banen	vestigingen	banen	vestigingen
Delft	1,7	1,1	20,7	26,1
Eindhoven	8,0	1,3	28,2	34,5
Twente	5,4	1,2	15,6	23,7
Nederland	3,0	1,2	18,2	23,1

Bron: LSA, bewerking Rabobank

Regio Eindhoven huisvest internationaal gerenommeerde kennisintensieve grote bedrijven als Philips, VDL, DAF, ASML, TomTom, SIMAC en FEI. Als multinationale ondernemingen zijn ze sterk georiënteerd op de wereldmarkt, terwijl ze wat historie en ontwikkeling betreffen in de regio geworteld zijn. Ze spelen de rol van "uitbesteder" voor het toeleverende MKB door clustervorming. Deze clusters vormen de speerpunten van Brainport Eindhoven. Tabel 3 geeft de omvang van de Brainportspeerpuntsectoren in de regio Eindhoven en het aandeel dat zij bepalen van deze sectoren in Nederland in totaliteit.

Tabel 3: Omvang Brainportspeerpuntsectoren regio Eindhoven (2007)

clusters	Vestigingen		werkzame personen	
	absoluut	% van NL	absoluut	% van NL
automotive	133	6%	7881	20%
design	2045	7%	6628	7%
food	391	6%	7682	5%
high tech systems	2947	7%	28029	8%
life tech	130	5%	3828	9%
totaal	5646	7%	54048	8%

Bron: LISA, bewerking Rabobank

Een cluster/productieketen bestaat gemiddeld uit 50 tot 60 MKB-toeleveranciers, waarvan 71% van de eerstelijns- en 34% van de tweedelijns- en derdelijns-toeleveranciers in de regio gevestigd zijn.³

Naast technologisch industriële bedrijven zijn er tal van MKB-bedrijven (onder meer dienstverlening, detailhandel, horeca, transport en vervoer) die indirect "profiteren" van de ontwikke-

ling en investeringen van de toptechnologieregio. Bedrijven zien hun omzet groeien doordat zich meer personen in de regio vestigen of de regio bezoeken. Hierdoor ontstaat bijvoorbeeld meer vraag naar vervoer, horeca en woningen.

Onderwijs en kennisinstellingen zijn in de regio goed vertegenwoordigd. Zij vormen een steeds hechter netwerk met bedrijven. Mede door de relatief grote publiekprivate investeringen is in de regio Eindhoven een belangrijk netwerk van onderzoeks- en kennisinstellingen, industrie en kennisintensieve bedrijven ontstaan. Dit heeft ertoe bijgedragen dat regio Eindhoven de derde plaats op de ranglijst van innovatieve Europese topregio's inneemt. Regio Eindhoven is de enige regio in Nederland en een van de weinige regio's in Europa, die aan de zogenoemde Barcelonanorm uit de Lissabon-doelstellingen voldoet (R&D = 3% van BRP).

Voor de ontwikkeling van Brainport Eindhoven zijn stimuleringsgelden (circa €27 miljoen publieke gelden uit het meerjarenprogramma 2006-2010, Pieken in de Delta) beschikbaar om kracht bij de (verdere) ontwikkeling van toptechnologieregio te zetten. Hierop komen we in hoofdstuk 3 terug.

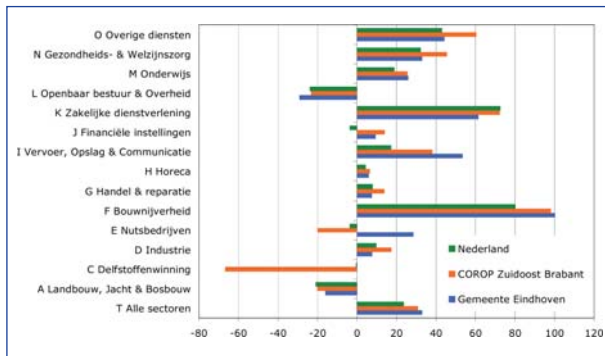
2.2 Economische dynamiek

Zuidoost-Noord-Brabant huisvest -op Groot Amsterdam na- de meeste industriële bedrijven en is de regio met de meeste banen in deze sector. Het totale aantal bedrijfsvestigingen in de regio is de afgelopen tien jaar fors gegroeid (met 40% ten opzichte van 25% landelijk). Vooral in de bouw en logistiek is het aantal vestigingen de afgelopen tien jaar relatief sterk gegroeid. De groei van deze sectoren vond binnen Eindhoven plaats. In deze gemeente is de zakelijke dienstverlening de belangrijkste werkgever. Deze sector neemt hier ruim een kwart van het totale arbeidsvolume voor zijn rekening.

³ Bron: Meesters in de Maakindustrie. Brainportproject, 2008.

2 De economie van de regio Eindhoven en de positie van het MKB

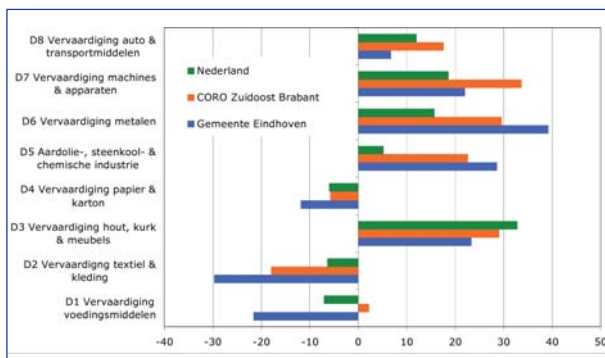
Figuur 3: Groei aantal bedrijfsvestigingen regio Eindhoven, 1997-2007

Bron: LISA, bewerking Rabobank

Ook het aantal industriële bedrijven is de afgelopen tien jaar gegroeid. De sterkste groei vond plaats in de productie van auto's, machines, metalen en in de chemische industrie. Bij deze laatste twee subsectoren concentreerde de groei zich vooral in de gemeente Eindhoven. Het aantal vestigingen in de textiel- en voedingsmiddelenindustrie is hier juist teruggelopen. Van het totale arbeidsvolume in de regio bevindt zich ruim een vijfde in de sector industrie/openbaar nut.

Figuur 4: Groei aantal vestigingen industrie regio Eindhoven, 2007-1997

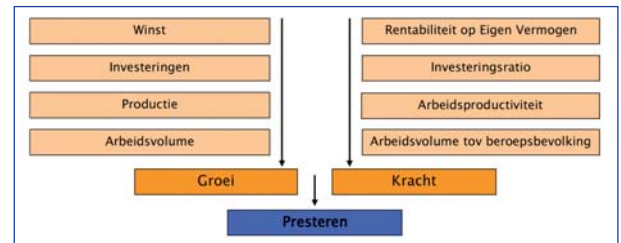

Bron: LISA, bewerking Rabobank

2.3 Economische prestatie

Met behulp van de door Rabobank en EIM ontwikkelde Economische Thermometer kunnen we de economische prestatie van het bedrijfsleven in een regio meten. Dit doen we op basis van acht variabelen, die zijn ondergebracht bij twee indicatoren: 'economische groei' en 'economische kracht'. Samen vormen deze twee indicatoren een rapportcijfer voor de 'economische prestatie' van de bedrijven in een regio (zie figuur 5).

Figuur 5: Economische Thermometer

Bron: KEO/Rabobank/EIM

Alle variabelen worden gewaardeerd met een rapportcijfer. De gemiddelde waarde in Nederland is op een zes gesteld. Stel dat de gemiddelde winstgroei in Nederland bijvoorbeeld 5% bedraagt, dan krijgt een regio met een gemiddelde winstgroei van 5% een waardering van een zes. Een cijfer hoger dan zes betekent dat de regio boven het Nederlandse gemiddelde heeft gepresteerd en dus een hogere winstgroei kende⁴. De rapportcijfers variëren van 3 tot 9.

Van de veertig Nederlandse regio's scoort het bedrijfsleven van Zuidoost-Noord-Brabant in 2007 met 6,1 net boven het landelijk gemiddelde. Daarbij ligt het rapportcijfer van de economische groei (6,2) boven die van de economische kracht (6,0). Tussen de prestaties van het gehele bedrijfsleven en de prestaties van het MKB bestaan nauwelijks verschillen.

⁴ De mate waarin de regionale score afwijkt van het gemiddelde van alle regio's (de standaarddeviatie) vertaalt zich in punten die de regio meer of minder krijgt toebedeeld dan dat landelijke gemiddelde: een zes.

3 Brainport Eindhoven en het MKB

Uit gesprekken met ervaringsdeskundigen blijkt dat de term Brainport voor MKB-ondernemers te abstract is. Ook het belang van Brainport is voor veel ondernemers niet concreet en de gewenste ondernemersdrang van het MKB naar vernieuwing wordt als lauw ervaren.

Voor een effectieve match van de “vraag” naar en het “aanbod” van faciliteiten wordt een heldere communicatie op alle niveaus van de productieketen evenals een transparante organisatie van de voorzieningen voor het MKB noodzakelijk gevonden (succesfactoren) voor een doorgroei van de toptechnologieregio.

In verband met voornoemde bevindingen gaan we in dit hoofdstuk in op wat “Brainport” is (3.1). Vervolgens behandelen we het innovatief ondernemerschap (3.2) en de belangrijkste faciliteiten voor vernieuwing van het MKB (3.3).

3.1 Wat is Brainport?

Met het vaststellen van de Lissabonstrategie in 2000 hebben de toenmalige EU-lidstaten de ambitie uitgesproken in 2010 de meest concurrerende en duurzame kenniseconomie ter wereld te worden. Ook Nederland heeft binnen de EU ingezet op een hoogproductieve en concurrerende kennis- of netwerkeconomie. Het Rijk heeft daarbij de ambitie uitgesproken regio Eindhoven (verder) te ontwikkelen tot een internationaal vooraanstaande en toonaangevende toptechnologieregio onder de naam Brainport Eindhoven (Nota Ruimte, 2004). Deze regio wordt immers gekenmerkt door stuwende industriële bedrijvigheid en het grootste deel van de R&D-investeringen in ons land (circa 36% (€ 1,8 miljard) van de private uitgaven voor R&D). Het belang van de ontwikkeling van nieuwe technologieën wordt gezien als de belangrijkste motor voor economische groei en als internationale concurrentiefactor⁵.

Brainport Eindhoven maakt deel uit van het netwerk “Brabantstad”. De vijf Brabantse steden en de provincie Noord-Brabant willen het stedelijk netwerk Brabantstad nadrukkelijk(er) op de internationale kaart zetten. De clustering van kennisintensieve bedrijven in Eindhoven/Zuidoost-Brabant en op de A2-as is leidend in het economisch profiel van dit netwerk. In Euregionaal verband maakt Brainport Eindhoven deel uit van de kennisdriehoek Eindhoven-Leuven-Aken (samenwerkingsverband ELAT). Gesproken wordt van de ontwikkeling van een netwerkeconomie.

Brainport Navigator 2006-2013 is een strategisch programma, waarbij overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen (Triple

Helix) als partners optreden. Speerpunten van het programma zijn:

- Het stimuleren van kennisontwikkeling en productinnovatie;
- Het creëren van een aantrekkelijke leefbare omgeving (woon- en werkmilieu);
- Het verbeteren van de bereikbaarheid van het gebied (fysische infrastructuur);
- Het stimuleren van ondernemerschap (starters, kennisoverdracht/-deling) en het ondernemersklimaat (bedrijventereinen, arbeidsmarkt, regelgeving, advisering, communicatie).

Brainportontwikkeling omvat dus meer dan alleen hightechbedrijven, kennisinstellingen en kernsteden, zoals Helmond en Eindhoven. Het raakt immers alle aspecten van de economie en samenleving van de regio, die in ketenverband met elkaar verbonden zijn.

Het doel is de toptechnologieregio in te richten als een zogenoemd ecosysteem (naar het voorbeeld van onder meer Silicon Valley) en gebaseerd op het principe van open innovatie (waarbij bedrijven en kennisinstellingen samenwerken om resultaten van onderzoek en ontwikkeling te ontwikkelen tot nieuwe combinaties van kennis). Dit wordt aangemerkt als de succesfactor voor een duurzame bestending van de internationale concurrentiepositie van een toptechnologieregio.

Om de topositie van toptechnologieregio uit te bouwen en te behouden moeten MKB-bedrijven voortdurend vernieuwen en op zoek naar nieuwe kansen. De MKB-bedrijven vormen immers qua aantal vestigingen en werkgelegenheid de ruggraat van de regionale economie. Dit onderzoek geeft de stand van de barometer van de vernieuwingskracht van het regionale MKB weer. Dit is voor de heersende situatie van lage wereldconjunctuur een belangrijke graadmeter van de vitaliteit van het MKB van de regio Eindhoven.

3.2 MKB vóór en dóór Brainport

3.2.1 Innovatief MKB-ondernemerschap regio Eindhoven

Door EIM is in 2005 onderzoek gedaan naar de regionale verdeling van innovatieve bedrijven in het MKB⁶. Daaruit blijkt dat

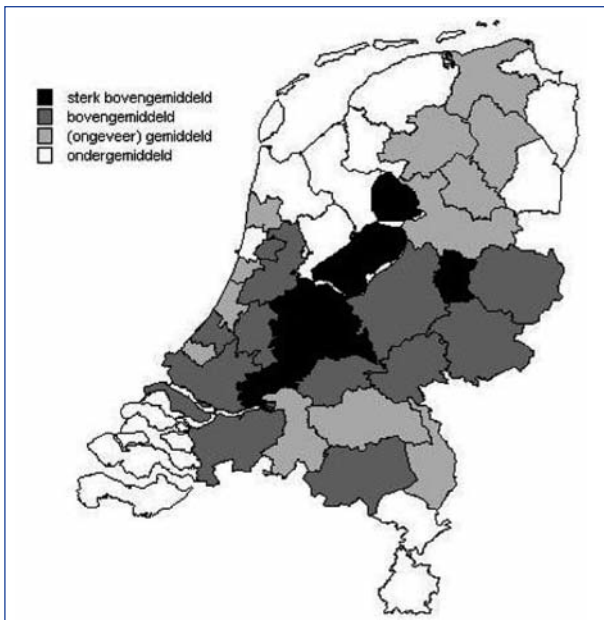
⁵ “Het belang van kennisinstellingen voor de (regionale) economie”, Gilbert Bal, Themabericht 2009/01, Kennis en Economisch Onderzoek, Rabobank 2009

⁶ Voor het meten van innovatie is gekeken naar de gerealiseerde vernieuwingen van bedrijven, hun toekomstige investeringsplannen, en hun huidige inspanningen om tot deze vernieuwingen te komen.

3 Brainport Eindhoven en het MKB

over het algemeen de regio's in het midden van Nederland meer innovatieve bedrijven kennen. Ofwel, hoe centraler, hoe meer innovatieve MKB-bedrijven er zijn gevestigd. Naarmate een regio verder van Utrecht verwijderd ligt, wordt het aandeel innovatieve MKB-bedrijven doorgaans lager, aldus EIM. De minste innovatieve MKB-bedrijven worden aangetroffen in de 'uit-hoeken' van het land: Oost-Groningen, Kop van Noord-Holland, Zeeland en Zuid-Limburg.

Figuur 6: Aanwezigheid van innovatieve MKB-bedrijven in 40 Corop-gebieden

Bron: EIM Innovatiebarometer en Actieve Ondernemingen, 2005.

Uit de figuur blijkt dat de regio Eindhoven een bovengemiddeld innovatief MKB huisvest. De vijf regio's met de grootste aanwezigheid van innovatieve MKB-bedrijven zijn: Utrecht, Gooi- en Vechtstreek, Flevoland, het zuidoosten van Zuid-Holland en het zuidwesten van Overijssel. De bovengemiddelde scores van deze regio's zijn terug te voeren op de aanwezigheid van veel bedrijven uit bepaalde sectoren en/of grootte-classes waarin bedrijven bovengemiddeld innovatief zijn.

Innovativiteit is echter op verschillende manieren te meten. De meest gebruikte indicator voor de innovatiekracht van landen zijn investeringen in R&D. Verondersteld wordt dat veel investeren in onderzoek en ontwikkeling ook tot veel vernieuwing leidt. Zoals gezegd heeft de regio Eindhoven in vergelijking met andere Europese regio's een relatief groot aandeel aan R&D-investeringen⁷.

3.2.2 Faciliteiten voor vernieuwing MKB regio Eindhoven

Voor het behoud van de internationale positie van toptechnologieregio moeten MKB-bedrijven voortdurend vernieuwen en op zoek naar nieuwe kansen. Zowel bedrijven en brancheorganisaties als kennisinstellingen en overheidsinstanties hebben in dit verband extra faciliteiten opgezet om MKB-ondernemers die willen innoveren of vernieuwen, te stimuleren en te faciliteren. Voorbeelden zijn:

- Ondernemersnetwerken voor uitwisseling van kennis en ervaring met branchegenoten (zie 3.2.3).
- Kennisintermediairs/innovatieloketten voor vragen over onder meer productontwikkeling en verbetering van bedrijfsprocessen (onder andere United Brains, Syntens, Technology & Food network, TNO) en de arbeidsmarkt (onder andere ROC's, TU-Eindhoven);
- Ontwikkelingsmaatschappijen voor bedrijfshuisvesting en (starter)financiering (onder andere REDE, BOM);
- Ondernemersloketten voor hulp bij vergunningverlening, advies en informatie (onder andere Ondernemersplein, het MKB en de KvK) en bedrijfshuisvesting (onder andere REDE) voor in het bijzonder starters;
- Bedrijvenclusters van uitbesteder en toeleveranciers (MKB) als bouwstenen van de toptechnologieregio. Brainport-speerpunt sectoren zijn: hightechsystemen, automotive, medische apparatuur, design en food.

3.2.3 Ondernemersnetwerken

Ondernemersnetwerken zijn voor MKB-ondernemers een van de belangrijkste platformen voor het delen van kennis en ervaring. Zij vormen een inspiratiebron voor vernieuwing. In de afgelopen jaren zijn er diverse ondernemersnetwerken ontwikkeld. Binnen een dergelijk netwerk kan een ondernemer inspiratie opdoen, een idee uitwerken, een product (door)ontwikkelen, toepassingen zoeken, afnemers vinden et cetera. Hieronder volgt een aantal ondernemersnetwerken dat actief is in de regio:

- Metaalhuis: voor MKB-ondernemers in de metaal en metaalektro die willen innoveren. Tot de doelgroep van Metaalhuis behoren metaal en metaalektro-ondernemingen van 20 - 50 medewerkers in de Regio Eindhoven;
- Design Café: een netwerk- en ontmoetingsbijeenkomst voor designers en maakindustrie;
- Sports & Technology: voor ondernemers die de innovatieve sportmarkt (willen) bedienen;

⁷ Bron: De atlas van kennis en innovatie. RPB, 2005.

3 Brainport Eindhoven en het MKB

- Embedded House: voor ondernemers die embedded softwaretechnologie willen toepassen in nieuwe of vernieuwde producten of diensten;
- Creative Conversion Factory: voor ondernemers die in samenwerking ideeën willen omzetten in levensvatbare producten;
- Brainport Health Innovation: voor ondernemers met vernieuwende oplossingen in producten en diensten voor de zorgsector;
- DSP Valley: voor ondernemers die in het veld van digital signal processing willen samenwerken, onderzoeken, ontwerpen of leren;
- DPI Value Center: voor ondernemers die vooruit willen met nieuwe kunststofmaterialen;
- COP-Competentie Ontwikkelpunt: voor ondernemers die hun werknemers verder willen laten leren;
- High Tech Campus Eindhoven (HTCE): voor hightech ondernemers die top R&D-faciliteiten willen benutten en/of die aan open innovatie willen deelnemen.

4 Resultaten interviews

In dit hoofdstuk geven we de belangrijkste uitkomsten weer van de open interviews. Veel respondenten bleken moeite te hebben om de (economische) bijdragen of resultaten van Brainport Eindhoven aan het MKB expliciet te maken. Ook blijkt dat er geen specifiek onderzoek naar de economische effecten van Brainport Eindhoven voor het regionale MKB is verricht. Vermoedelijk is de reden hiervoor dat de ontwikkeling van Brainport Eindhoven in de transitiefase zit waarin het nog “te vroeg” is om deze effecten eenduidig en integraal te meten en zichtbaar te maken. Deze fase wordt gekenmerkt door een verandering van de maakindustrie naar kennisintensieve industrie die nauw verweven is met kennisinstellingen. Ook wordt er een brede verbinding met andere sectoren en facetten van de regionale economie en samenleving (dan de focus op high-tech sectoren) gelegd. Genoemd worden onder meer bereikbaarheid, wonen, voorzieningen en leefbaarheid. Deze aanpak moet leiden tot een duurzaam ecosysteem. In paragraaf 4.2 worden de resultaten van de interviews aan de hand van vragen (4.1) kort weergegeven.

4.1 Interviewkader

Om inzicht te krijgen in de missie, omvang en kwaliteit van het aanbod van faciliteiten voor vernieuwing van het regionale MKB zijn, naast bestudering van literatuur en publicaties, open interviews met tien ervaringsdeskundigen (zie bijlage) rond Brainport Eindhoven gehouden. Vragen die centraal stonden bij de interviews waren:

- A. Welke bijdrage heeft de ontwikkeling van de toptechnologieregio Brainport Eindhoven aan het MKB van de regio geleverd?
- B. Welke MKB-bedrijven (sector/profiel) hebben direct of indirect van welke ontwikkeling/spinoffs geprofiteerd?
- C. Wat zijn de ervaringen, succesfactoren en knelpunten met betrekking tot de ontwikkeling van Brainport Eindhoven?
- D. Welke ontwikkelingen van de toptechnologieregio Brainport Eindhoven zullen in de komende jaren concreet bijdragen aan het MKB van de regio Eindhoven?

De geïnterviewden gaven tijdens het interview vanuit hun competentie en ervaring globaal antwoord op bovengenoemde vragen, die ze vooraf hadden ontvangen.

4.2 Uitkomsten van de interviews

A. Welke bijdrage (en invloed) heeft de ontwikkeling van de toptechnologieregio Brainport Eindhoven aan het MKB van de regio geleverd?

1. Het begrip “Brainport Eindhoven” is voor het merendeel van de MKB-ondernemers van een te hoog abstractie-niveau. Velen hebben er wel van gehoord maar weten niet wat het concreet voor hen betekent/kan betekenen. Beeldspraak: “Brainport is een wolk die over een landschap drijft. Alleen hoge torens kunnen erbij”.
2. Brainport Eindhoven is een ambitie, een etiket/merk/branding/label van de regio Eindhoven. Eindhoven is, dankzij de aanwezigheid van Philips en grote bedrijven waaronder ASML, FEI en VDL, een begrip in de wereld.
3. De directe invloed van Brainportontwikkeling op het regionale MKB is zeer beperkt. Het adresseren van extra toegevoegde waarden door de Brainportontwikkeling is dan niet zinvol.
Indirect zou de impact door onder meer het internationaal sterk merkbeeld, kennis- en informatieverbreiding (olieverwerking) en betrokkenheid en samenwerking met grote bedrijven groter zijn.

B. Welke MKB-bedrijven (sector/profiel) hebben direct of indirect van Brainportontwikkeling geprofiteerd?

1. De aandacht van de ontwikkeling van de toptechnologieregio is vooral gericht op vijf speerpuntsectoren: High Tech Systems, Automotive, Lifetech, Design en Food. Multinationale ondernemingen van de speerpuntsectoren hebben clusters van toeleverende MKB-bedrijven gevormd. Het MKB rondom de speerpuntsectoren profiteert direct van de Brainportontwikkeling. Indirect profiteren bedrijven uit andere sectoren, waaronder dienstverlening en transport. Ondernemersnetwerken zoals Metaalhuis fungeren als een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring, aanjager en smeeroilie voor vernieuwing. Zij vormen een belangrijk vehikel bij het vernieuwingsproces van het MKB.

C. Wat waren/zijn de ervaringen, succesfactoren en knelpunten met betrekking tot de ontwikkeling van Brainport Eindhoven?

1. Het succes van Brainport Eindhoven is volgens “aanbieders” van faciliteiten aan het MKB een kwestie van wederzijdse inspanning, dat wil zeggen dat het van twee kanten moet komen.
Er gaat van de “aanbieders” van faciliteiten voor vernieuwing van het MKB namelijk een uitnodiging aan het MKB uit van: “Jongens, participeer!”. Een MKB-ondernemer moet het echter zelf doen; het is geen gespreid bedje. Nog te veel MKB-ondernemers zijn zich hiervan niet bewust. De

4 Resultaten interviews

vraag is dan ook: "Hoe krijg je dit tussen de oren van de MKB-ondernemers in de regio?"

2. De "afstand" tussen de aanbieders van Brainport-faciliteiten en het MKB (gebruikers) is (te) groot. Het zijn twee verschillende werelden/culturen; zij spreken verschillende talen en communiceren op verschillende golflengten en werken vanuit tegengestelde richting (top-down versus bottom-up). Het bioritme van de "Brainportorganisaties" is over het algemeen niet gelijk aan het bioritme van de MKB-ondernemers. Het moet echter gaan werken als koppelingsplaten. Er is een vertaalslag nodig van visie naar strategie en concreet beleid voor de ondernemer op de hoek van de straat. Het is volgens diverse geïnterviewden hoog tijd om een echte transitie door te maken en daarbij een bredere verbinding te maken dan de focus op technologie/high-tech. Een kernvraag is: "Hoe krijg je iedereen mee?"
3. Drie basiselementen van het MKB zijn goed geregeld: kennis, financiering en huisvesting. Zodra je gaat verbijzonderen kom je "grijze" gebieden tegen. Deze grijze gebieden zijn niet onderzocht. Er is veel aandacht en er zijn veel faciliteiten voor innovatieve startende bedrijven (kennisondersteuning, huisvesting, starterfinancieringsregeling et cetera.). De focus van de faciliteiten voor het MKB is vooral gericht op innovatieve en hoogwaardige R&D en technologische bedrijvigheden.
4. Grote knelpunten die de vernieuwing van de regio in de weg kunnen staan, zijn de arbeidsmarktvoorziening en de conjunctuurgevoeligheid van de kennisindustrie.
 - Het personeelsbestand is vergrijsd en mede daardoor zijn in de komende jaren veel technisch (hoger) opgeleide mensen nodig op alle niveaus. Mede door de internationale oriëntatie van Brainport zal het tekort deels door buitenlandse kenniswerkers moeten worden ingevuld. Naast adequate toelatings-/vestigingsregelingen zijn ook andere voorzieningen (huisvesting en leefklimaat) nodig om deze hooggekwalificeerde werknemers hier te houden. Rondom het arbeidsmarktvragestuk zijn voor het MKB onder meer steunpunten gevestigd op grote bedrijventerreinen.
 - MKB-toeleveranciers die sterk afhankelijk zijn van een uitbesteder krijgen het in tijden van conjuncturele teruggang moeilijk. Door het vinden van meer leveranciers en afzetkanalen en investeringen in product- en procesinnovatie kunnen marktrisico's beter worden gespreid.
5. De historisch gebleken aanwezigheid van een hechte samenwerkingsgezindheid (de Brabantse volksaard) in de regio Eindhoven wordt gezien als een sleutelfactor voor succes. Hierdoor kan sneller en adequater op ontwikkelingen worden gereageerd. De hechte samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheid in de regio Eindhoven blijkt uit het zogenoemde samenwerkingsverband "Triple Helix".
6. Brainport Eindhoven wordt door krachten van globalisering steeds meer internationaal georiënteerd. Dit heeft niet alleen betrekking op sourcing en afzet maar ook onder meer voor wat betreft de arbeidsmarkt, het leefklimaat en voorzieningen.
7. Om een nieuw product in de wereldmarkt weg te zetten is een investering van ettelijk tientallen miljoenen euro nodig. Het MKB van regio Eindhoven bestaat over het algemeen uit bedrijven die het nodige kapitaal niet kunnen opbrengen. Er is een behoefte aan een aantal grotere ondernemingen in de regio om de unieke producten die hier worden ontwikkeld internationaal te vermarkten. Deze aanvulling van het bedrijvenpallet van de toptechnologieregio is van strategisch belang. Het MKB van regio Eindhoven is wel bereid om samen te werken met zulke partijen.
8. Een MKB dat als toeleverancier in een supply chain fungeert, moet streven naar evenwichtigere spreiding van de afzet. Zodoende wordt het bedrijf minder conjunctuurgevoelig. De uitbesteder is hierbij ook gebaat, omdat de continuïteit van zijn toeleverancier beter gewaarborgd is. Een toeleverancier moet het echter zelf doen.

D. Welke ontwikkelingen van de toptechnologieregio Brainport Eindhoven zullen in de komende jaren concreet bijdragen aan het MKB van de regio Eindhoven?

1. Het hoofddoel van de ontwikkeling van Brainport is de economische structuur van de regio te versterken door transitie van met name de maakindustrie naar een kennisintensieve industrie door een verweving met kennisinstellingen. Kennisdeling is daarbij de bindende factor. Daarnaast is het doel om de randvoorwaarden waaronder woonvoorzieningen, bereikbaarheid en leefbaarheid die passen bij een internationaal georiënteerde toptechnologieregio, te creëren.
2. Bij de verdere ontwikkeling van Brainport Eindhoven wordt gestreefd een "community" of "ecosysteem" te scheppen

4 Resultaten interviews

voor open innovaties en waarin de hele keten (van R&D tot eindproduct) is vertegenwoordigd (naar het voorbeeld van Silicon Valley). MKB-ondernemers uit de regio dienen zich er meer bewust van te zijn dat ze het voorrecht hebben om erbij te zijn en in zo'n "community" of "ecosysteem" mee te praten.

3. De ruimtelijke afbakening van een ecosysteem zal afhankelijk van de kenmerken van de branchestructuur, soort product en netwerken van de uitbesteder/ketenleider steeds minder samenvallen met de regiogrenzen. Overheden en publieke instellingen zijn echter gebonden aan die regiogrenzen. Dit kan fricties opleveren bij de "internationalisatie" van de regio, omdat het overheidsbeleid en de wet- en regelgeving stringent zijn.

5 Resultaten enquête MKB regio Eindhoven

5.1 Inleiding

Om de ambitie van Brainport Eindhoven als toptechnologieregio waar te maken, hebben bedrijven, brancheorganisaties, kennisinstellingen en overheid extra faciliteiten voor MKB-ondernemers opgezet om hen te ondersteunen bij innovaties en andere vernieuwingen. Om te beoordelen in hoeverre gebruik wordt gemaakt van de beschikbare ondersteuning is in november 2008 onder 400 MKB-bedrijven met 5 tot 100 werkzame personen in de regio Eindhoven (de gemeenten Eindhoven, Veldhoven, Bergeijk, Best, Bladel, Eersel, Geldrop-Mierlo, Heeze-Leende, Nuenen, Gerwen en Nederwetten, Oirschot, Reusel-De Mierden, Son en Breugel, Valkenswaard, Waalre⁸) een telefonische enquête gehouden. De populatie bedraagt circa 5.500 bedrijven (circa 16% van het totaal aantal bedrijven van het onderzoeksgebied). De resultaten hiervan lichten we in dit hoofdstuk toe.

In bijlage II staat de samenstelling van de (gestratificeerde) steekproef weergegeven. Non-profit sectoren zijn in het onderzoek buiten beschouwing gelaten. In de rapportage worden de ongewogen resultaten weergegeven. In bijlage III is de structuur van de vragenlijst schematisch opgenomen.

Het onderzoek van "Brains naar Baten" (ABN AMRO, januari 2007) is geen referentiekader voor dit onderzoek. De doelstelling van dit onderzoek was "om boven tafel te krijgen of de ontwikkeling van de kenniseconomie vruchten afwerpt en hoe ondernemers de beleidsinitiatieven daaromtrent beoordelen". Het huidige onderzoek is gericht op de vernieuwingsdrang van het MKB en het gebruik van ondersteuning van andere partijen. Brainport is hierbij een ambitie om de regio tot een vooraanstaande toptechnologieregio te ontwikkelen waarvoor onder andere faciliteiten voor vernieuwing worden aangeboden.

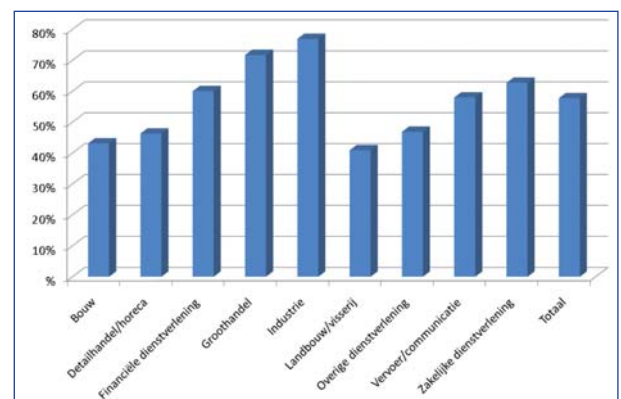
5.2 Vernieuwing

In het onderzoek is vernieuwing gedefinieerd als het verbeteren of het ontwikkelen van producten, diensten, bedrijfsprocessen of distributiekanaal of het aanboren van nieuwe afzetmarkten. Meer dan de helft van de bedrijven (58%) geeft aan de afgelopen twee jaar een dergelijke vernieuwing te hebben gerealiseerd. Tussen de verschillende grootteklassen varieert dit percentage van 52% tot 67% waarbij geldt: hoe meer mensen er in dienst zijn, hoe vaker er wordt vernieuwd. De regionale verschillen zijn beperkt: in Eindhoven-Veldhoven heeft 60% van de bedrijven een vernieuwing gerealiseerd ten opzichte van 56% in de omliggende regio.

De meeste vernieuwingen betreffen het verbeteren van bestaande producten of diensten (36%), het ontwikkelen van nieuwe producten of diensten (36%) en de vernieuwing van bedrijfsprocessen (34%). Daarnaast heeft 29% van de vernieuwers nieuwe afzetmarkten aangeboord en is 16% van hen van nieuwe distributiekanaal gebruik gaan maken.

In figuur 7 staan de sectorale verschillen in vernieuwingskracht weergegeven. De industrie is de meest vernieuwende sector in de regio Eindhoven.

Figuur 7: Aandeel MKB-bedrijven in regio Eindhoven, dat afgelopen twee jaar een vernieuwing heeft gerealiseerd, per sector

Bron: Rabobank, 2008

5.3 Hulp bij vernieuwing

Van de bedrijven die in de afgelopen twee jaar een vernieuwing hebben gerealiseerd, geeft bijna tweederde aan hierbij ondersteuning te hebben gezocht bij andere partijen. Financiële dienstverleners blijken dit het vaakst te doen – vier van de vijf zoekt ondersteuning – tegenover de helft in de sector vervoer/communicatie en de zakelijke dienstverlening. Vervolgens is aan deze bedrijven gevraagd bij welke partij(en) zij te rade gaan voor ondersteuning bij vernieuwingstrajecten. De respondenten is gevraagd of ze bij deze partijen ondersteuning hebben gezocht, op welk terrein men daar ondersteuning zocht, of ze de gewenste ondersteuning daar hebben gevonden en hoe belangrijk deze is geweest.

Uit de analyse blijkt dat MKB-ondernemers de ondersteuning vooral binnen hun eigen netwerk zoeken. Leveranciers staan

⁸ De selectie van gemeenten betreft slechts een deel van de gemeenten behorende tot het COROP-gebied Zuidoost-Brabant. Deze selectie sluit echter het best aan bij het werkgebied van de bank.

5 Resultaten enquête MKB regio Eindhoven

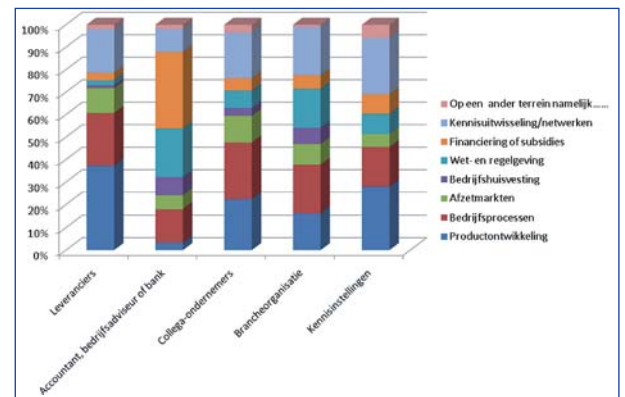
hierbij met 56% op de eerste plaats. Zij worden met 50% op de voet gevolgd door de accountant, bedrijfsadviseur en/of bank. Op de derde plaats staan de collega-ondernemers op wie 45% van de vernieuwende MKB'ers een beroep doet voor ondersteuning bij vernieuwing. Opvallend is de beperkte rol van de Kamer van Koophandel Oost-Brabant en van de gemeente Eindhoven hierbij.

Tabel 3: Aantal keren dat bij partij ondersteuning is gezocht

Bij wie ondersteuning gezocht?	Aantal bedrijven	% van bedrijven dat ondersteuning heeft gezocht
Leveranciers	83	56%
Accountant, bedrijfsadviseur of bank	75	50%
Collega-ondernemers	67	45%
Brancheorganisatie	47	32%
Kennisinstellingen zoals ROC, TU Eindhoven, High Tech Campus of TNO)	34	23%
Syntens	17	11%
Grote bedrijven in de regio (Philips, DAF, ASML, FEI, VDL, etc.)	11	7%
Kamer van Koophandel Oost-Brabant	10	7%
BOM (Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij)	7	5%
Gemeente Eindhoven	6	4%
MKB regio Brabant	6	4%
United Brains voor het MKB	5	3%
BZW (Brabants Zeeuwse Werkgevers-vereniging)	4	3%
N.V. Rede	4	3%
Andere partij	30	32%
Totaal	372	

Als ondernemers ondersteuning zoeken doen ze dat vaak op het gebied van productontwikkeling en bedrijfsprocessen (beide 20%). Ook zoekt men vaak ondersteuning op het gebied van kennisuitwisseling en netwerken (18%). In onderstaande figuur staat voor de belangrijkste ondersteuning biedende partijen weergegeven op welk terrein bij hen ondersteuning is gezocht.

Figuur 8: Terreinen waarop ondersteuning wordt gezocht bij belangrijkste ondersteuning biedende partijen (% van ondersteuningsvragen)

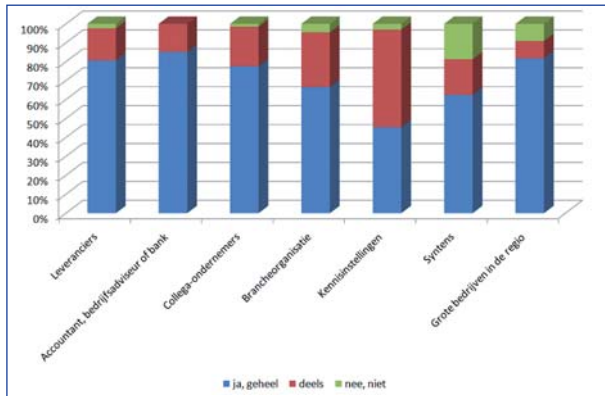
Bron: Rabobank, 2008

Driekwart van de bedrijven die ondersteuning hebben gezocht heeft de gewenste ondersteuning ook volledig gevonden bij de betreffende partij. Een op de vijf geeft aan de ondersteuning deels te hebben gevonden. Slechts een enkeling vindt de ondersteuning niet. Een overgrote meerderheid (88%) van de MKB'ers geeft dan ook aan geen ondersteuning te hebben gemist in het vernieuwingsproces.

De partijen die het vaakst benaderd worden voor ondersteuning blijken ook het vaakst de gewenste ondersteuning volledig te kunnen geven. Dit zijn de leveranciers, de accountant, bedrijfsadviseur of bank en de collega-ondernemers. Opvallend is dat de kennisinstellingen de gewenste ondersteuning vaak maar deels kunnen geven. Kennisinstellingen worden door ondernemers vaak als log ervaren. De ondernemers blijken specifieke vragen te hebben, terwijl kennisinstellingen een brede oriëntatie hebben.

5 Resultaten enquête MKB regio Eindhoven

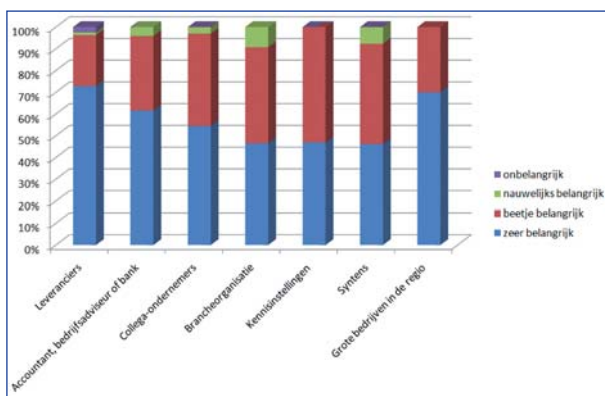
Figuur 9: Mate waarin ondersteuning is gevonden bij belangrijkste ondersteuning biedende partijen (% van bedrijven dat bij deze partij ondersteuning gezocht heeft).

Bron: Rabobank, 2008

Bovendien blijkt de ondersteuning in de meeste gevallen (60%) zeer belangrijk te zijn geweest voor de vernieuwing. Slechts een enkeling geeft aan dat de ondersteuning niet of nauwelijks belangrijk is geweest. De ondersteuning van leveranciers wordt het vaakst als "zeer belangrijk" ervaren. Verder valt het grote belang van de ondersteuning van de grote bedrijven op. Hoewel op hen niet heel vaak een beroep wordt gedaan is -voor de bedrijven die hen wel inschakelen- de geboden ondersteuning vaak van groot belang. Waarschijnlijk gaat het hierbij om zeer specifieke ondersteuning.

Figuur 10: Belang van de ondersteuning bij belangrijkste ondersteuning biedende partijen (% van bedrijven dat bij deze partij ondersteuning gevonden heeft)

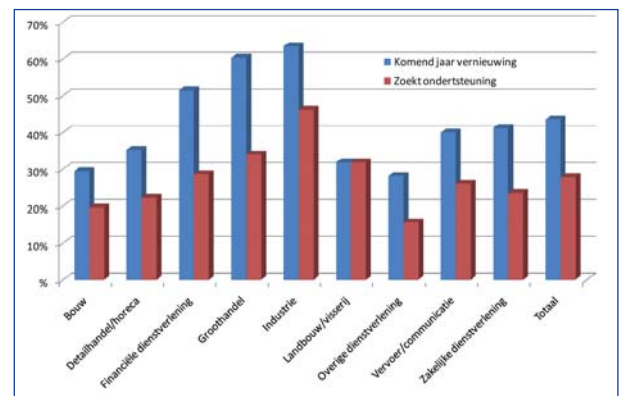
Bron: Rabobank, 2008

5.4 Toekomstige vernieuwing

Aan de respondenten is gevraagd of ze de ambitie hebben in 2009 (nog) een vernieuwing door te voeren in de organisatie.

Bovendien is gevraagd of ze verwachten hierbij ondersteuning te gaan zoeken. In onderstaande figuur staan de resultaten op deze twee vragen weergegeven per sector. Van de totale groep bedrijven verwacht minder dan de helft (44%) komend jaar (nog) een vernieuwing door te voeren in de organisatie. Dit is minder dan de afgelopen twee jaar (58%). Tweederde van hen is hierbij van plan ondersteuning te zoeken. Dit aandeel is even groot als het aandeel van de bedrijven dat de afgelopen twee jaar ondersteuning heeft gezocht bij gerealiseerde vernieuwingen. De sectoren die de meeste plannen hebben voor 2009 zijn nagenoeg dezelfde als degenen die de afgelopen twee jaar het meest vernieuwd hebben: de industrie, groothandel en financiële dienstverlening.

Figuur 11: Aandeel bedrijf dat verwacht komend jaar te gaan vernieuwen en aandeel dat verwacht daarbij ondersteuning te gaan zoeken.

Bron: Rabobank, 2008

Voor de bedrijven die de afgelopen twee jaar een vernieuwing hebben doorgevoerd, hebben de ambitie om dat komend jaar weer te doen (63%). Van de bedrijven die afgelopen twee jaar geen vernieuwing hebben doorgevoerd, heeft slechts 17% de ambitie dit komend jaar wel te doen.

5.5 Relatie MKB met Brainport

In de telefonische enquête is kort stilgestaan bij de ontwikkelingen rondom Brainport Eindhoven. Aan de MKB-ondernemers is gevraagd of ze op de hoogte zijn van het streven om deze regio -waar zich veel hoogwaardige industriële bedrijvigheid en kennisinstellingen bevinden- te ontwikkelen tot een vooraanstaande toptechnologieregio in Europa. Ruim driekwart van de ondernemers blijkt hiervan op de hoogte te zijn. Op de vraag of men op dit moment met het bedrijf op wat voor manier dan ook profiteert van de ontwikkelingen rondom

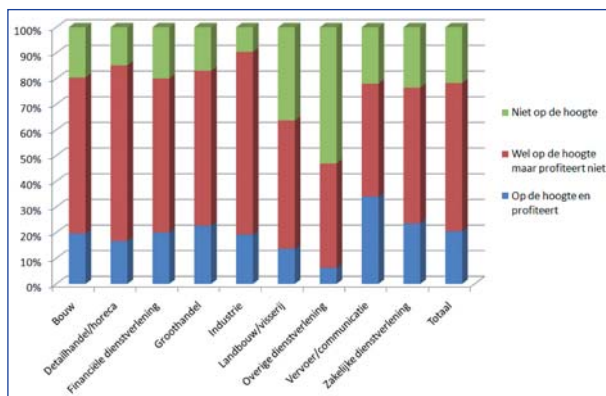
5 Resultaten enquête MKB regio Eindhoven

de regio Eindhoven als toptechnologieregio antwoordt iets meer dan een kwart van hen bevestigend. Dit is één op de vijf bedrijven die aan het onderzoek hebben deelgenomen.

De bedrijven in de sector vervoer en communicatie blijken het vaakst te profiteren van de ontwikkelingen rondom Brainport, terwijl de voor Brainport zo belangrijke industrie “slechts” gemiddeld profiteert van de Brainportontwikkelingen. Hierbij moet men zich wel realiseren dat het in de steekproef gaat om een breed scala aan industriële bedrijven en niet specifiek om de hightech industrie.

Verder blijken de bedrijven die de afgelopen twee jaar een vernieuwing gerealiseerd hebben vaker op de hoogte te zijn van de ontwikkelingen rondom Brainport dan de bedrijven die niet vernieuwd hebben (84% vs 70%). Ook zijn bedrijven in Eindhoven-Veldhoven vaker op de hoogte van deze ontwikkeling dan bedrijven in de omliggende regio (84% vs 73%).

Figuur 12: Aandeel bedrijven in regio Eindhoven dat op de hoogte is en profiteert van ontwikkelingen rondom Brainport (als % van totaal deelnemende bedrijven per sector)

Bron: Rabobank, 2008

De ontwikkelingen brengen voor de “profiterende” bedrijven meer klanten en meer omzet met zich mee. Bepaalde bedrijven profiteren direct van de toegenomen bedrijvigheid in de regio (bouw, vastgoed, toeleveranciers et cetera); andere bedrijven hebben hier indirect baat bij.

In hiernaast staand kader wordt hier een aantal voorbeelden van genoemd.

Voorbeelden van bedrijven die met hun bedrijf profijt hebben van de ontwikkelingen rondom Brainport Eindhoven als toptechnologieregio.

High tech micro assembly en micro dispensing: “Het feit dat je uit de high tech regio komt, creëert een bepaalde status waardoor een synergetisch effect ontstaat in deze regio”.

Transport, logistieke- en facilitaire dienstverlening: “Doordat de informatie is gekanaliseerd, kunnen we makkelijker personeel bij een centrale vacaturebank vinden”.

Klein café: “Er is een andere doelgroep van cliënten ontstaan die een goed glas wijn lust en daar ook meer voor wil betalen”.

Waterbehandeling van zwembaden: “Door een stukje kennis mee te krijgen van bedrijven die daar zitten”.

Accountancy en belastingadvies: “Door Brainport komen er veel expats naar de regio Eindhoven, die nemen onze diensten af”.

Elektrotechnisch installateur: “Direct niet, maar indirect zeker wel. Bij ontwikkelingen horen ook nieuwe machines en apparaten. Deze moeten door ons aangesloten worden, wat voor ons weer extra werk en dus werkgelegenheid oplevert”.

Het verhuren van grote feesttenten en aanverwante artikelen: “Indirect, omdat er tijdelijke overkappingen worden gerealiseerd”.

Verzorgen van bloemsierkunst en interieurbepanting: “We zijn leverancier van een aantal bedrijven in de regio”.

Touringcarbedrijf: “We zijn voor 85% afhankelijk van de zakelijke markt: VIP-vervoer”.

Kunstverkoop en lijstenmakerij: “We zitten in het hoge marktsegment. Veel hoogopgeleiden in de regio (ook veel buitenlanders) hebben een hoog inkomen en dus geld om kunst te kunnen kopen”.

Stalling van fietsen met als nevenactiviteit verhuur en reparatie van fietsen: “Er komt veel buitenlands personeel bij de bedrijven en deze mensen huren dan een fiets bij mij”.

6 Conclusies en aanbevelingen

Algemeen

1. De economie van regio Eindhoven heeft een goede uitgangsbasis voor de realisatie van een internationaal vooraanstaande toptechnologieregio.

De regionaal economische ontwikkeling van de toptechnologieregio Eindhoven steekt in de afgelopen tien jaar met stip boven het gemiddelde van Nederland uit. Dit betreft de groei van het aantal bedrijfsvestigingen en banen van vooral kennisintensieve industrie en diensten. De koppositie als belangrijkste technologieregio van Nederland staat overeind. Dit biedt een gezonde uitgangsbasis voor de verdere ontwikkeling van de toptechnologieregio.

2. De focus en het draagvlak van de Brainportontwikkeling wordt in de komende periode verbreed en verdiept.

De ontwikkeling van de toptechnologieregio Eindhoven verkeert in een transitiefase die gekenmerkt wordt door een omslag van de maakindustrie naar kennisintensieve industrie die nauw verweven is met kennisinstellingen. Ook wordt er een verbinding gelegd met andere sectoren en facetten van de economie en de samenleving van de regio. Genoemd worden bereikbaarheid, wonen, voorzieningen (waaronder het arbeidsmarktvragestuk), leefbaarheid en de internationale oriëntatie van de regio. Deze veelomvattende aanpak en randvoorwaarden moeten uiteindelijk leiden tot een duurzaam ecosysteem, dat een internationale uitstraling heeft.

3. Doelgroep faciliteiten voor vernieuwing zijn nog te beperkt.

De faciliteiten voor vernieuwing en innovatie van het MKB zijn over het algemeen (nog) sterk gericht op "hightech" en innovatieve starters waardoor andere bedrijven en sectoren die mede dragers zijn van de toptechnologieregio niet of maar deels gebruik kunnen maken van de faciliteiten.

Bovendien hebben de faciliteiten betrekking op drie algemene elementen, namelijk kennis, bedrijfshuisvesting en financiering. Zodra het specifiek wordt, zijn er blinde vlekken en is er sprake van versnippering.

De onderzochte doelgroep MKB

1. De effecten van de Brainportontwikkeling blijken breder zichtbaar te zijn dan alleen in de hightech industrie.

De effecten door Brainportontwikkeling zijn breder zichtbaar dan alleen in de (kennisintensieve) maakindustrie. Bedrijven in onder meer de detailhandel, horeca en dienstverlening geven aan profijt te hebben van de ontwikkelingen rondom regio Eindhoven als toptechnologieregio.

2. Er is sprake van toenadering en communicatie tussen het MKB en de aanbieders van faciliteiten voor vernieuwing van het MKB.

In de afgelopen twee jaar zijn er onderzoeken verricht en faciliteiten opgezet om "vraag en aanbod" van kennis meer op elkaar af te stemmen (drempelverlaging, onderlinge samenwerking). Deze toenadering is van belang om een brug te slaan tussen de meer bestuurlijk ingestelde aanbieders van faciliteiten en de praktisch ingestelde MKB-ondernemers.

3. Het eigen netwerk is de belangrijkste raadgever voor vernieuwing.

Bijna zes van de tien bedrijven hebben in de afgelopen twee jaar vernieuwd. Hiervan heeft tweederde ondersteuning bij andere partijen gezocht. Ondanks alle aangeboden faciliteiten door externe partijen speelt het eigen netwerk van de MKB-ondernemers nog steeds de belangrijkste rol in de ondersteuning. Wat opvalt is de beperkte rol van de gemeente, MKB Oost-Brabant en de Kamer van Koophandel.

4. Het overgrote deel van de bedrijven heeft de gezochte ondersteuning gevonden.

In veruit de meeste gevallen is de gekozen weg voor ondersteuning ook de juiste gebleken en vond men de hulp die men zocht. Slechts een kleine groep heeft bepaalde ondersteuning gemist in het vernieuwingstraject.

Opvallend is dat kennisinstellingen de gewenste ondersteuning vaak maar deels kunnen geven.

5. Het zijn vaak dezelfde bedrijven die vernieuwen.

Voor de bedrijven die de afgelopen twee jaar een vernieuwing hebben doorgevoerd hebben de ambitie om dat komend jaar weer te doen. De bedrijven die de afgelopen twee jaar geen vernieuwing hebben doorgevoerd, zijn dit meestal ook niet van plan te doen in 2009.

6. Het aandeel van de bedrijven dat vernieuwt is groot maar een veel kleiner deel profiteert van de ontwikkelingen rondom Brainport.

Ruim driekwart van de bedrijven geeft aan op de hoogte zijn van de ontwikkelingen rondom de regio Eindhoven als toptechnologieregio. Bedrijven die de afgelopen twee jaar een vernieuwing gerealiseerd hebben, blijken vaker op de hoogte te zijn van de Brainportambitie dan de bedrijven die niet vernieuwd hebben.

Aanbevelingen

1. Om de ontwikkeling van de toptechnologieregio een nieuwe impuls te geven, is de realisatie van de (infrastructurele) voorzieningen van het beoogde ecosysteem van

6 Conclusies en aanbevelingen

cruciaal belang. Hierdoor wordt het economisch draagvlak van de toptechnologieregio verbreed en ontstaan er nieuwe commerciële kansen voor het MKB. Het is aan te bevelen om veel meer vaart achter deze veelal langetermijnninvesteringen te zetten.

Speciale aandacht vergt het oplossen van het tekort aan (hoger) opgeleid personeel, wat een sleutelfactor is voor vernieuwing. Structurele afstemming en samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijven in de regio is hierbij van groot belang.

2. Om het MKB van de regio meer te betrekken bij de ontwikkeling van de toptechnologieregio dienen de aangeboden MKB-faciliteiten⁹ breder te worden toegepast en vraaggericht (market pull in plaats van technology push) aan te sluiten op het eigen netwerk van de MKB-ondernemers. Daarvoor dient onder meer het begrip “vernieuwen” breder te worden gedefinieerd en de brancheondersteuning voor vernieuwing van de bedrijven te worden versterkt. Meer onderlinge afstemming en samenwerking onder de aanbieders zal de effectiviteit van de aangeboden voorziening vergroten. Hierdoor wordt het vernieuwend draagvlak van de toptechnologieregio versterkt.
3. Het blijven investeren in de ontwikkeling van nieuwe technologieën door bedrijven is van cruciaal belang om de internationale koppositie te behouden. Zij zijn immers de belangrijkste bron van economische ontwikkeling van de regionale economie. Het gevaar is echter dat de bedrijven door de heersende economische malaise de financiële ruimte om te innoveren en te vernieuwen niet meer kunnen opbrengen. Stimulerende maatregelen voor vernieuwingsinvestering van het MKB door de overheid (naast kortetermijnmaatregelen zoals werktijdverkorting) is noodzakelijk om de Brainportambitie op termijn niet te laten vervliegen.
4. Aanbieders van faciliteiten voor ondersteuning in vernieuwingstrajecten kunnen MKB-ondernemers het best bereiken via hun eigen netwerk (zoals de bank).

⁹ De aangeboden faciliteiten voor vernieuwing en innovatie van het MKB zijn sterk gericht op “hightech” en innovatieve starters waardoor de onderzochte bedrijven (middelgrote bedrijven, alle sectoren) maar deels aan hun trekken kunnen komen. Bovendien raadpleegt het grootste deel van het MKB voor vernieuwing het eigen netwerk i.p.v. de aangeboden faciliteiten.

Bijlage I Lijst van geïnterviewden

1. A.P.T.T. (Albert) Kivits
Hoofd economische zaken Gemeente Eindhoven
2. B.A.S. (Ben) Pollman
Algemeen directeur Kvk Oost Brabant
3. C.J.A. (Carl) Heskens
Voorzitter MKB Eindhoven
4. P.C. (Peter) van Run
Secretaris BZW ZO-Brabant
5. T.J.L. (Ton) van Lier
Manager strategie Stichting BPE
6. A.H. Lundqvist
Voorzitter College van Bestuur TU-Eindhoven,
penningmeester Stichting Brainport
7. J.P.A. (Hans) Bloemen en J.A.P.M. (Jan) Smeekens
Respectievelijk Interim directeur en gepensioneerd
directeur N.V.Redde
8. J.W. (Jelto) Smits
Senior Vice President Philips Technology Incubator HTC
9. W.E.J. M. (Wim) Bens
Directeur TU/e Innovation Lab
10. C.W.M. (Carl) van Dijk
Bestuursadviseur Brainport, gemeente Eindhoven
11. (Bert) van Gijzel
Gepensioneerd ondernemer en initiator van het Metaal-
huis

Bijlage II Samenstelling steekproef

Sector	Werkzamepersonen	N Eindhoven-Veldhoven	N regio	Totaal
Landbouw	5-19	5	13	18
Landbouw	20-99	1	3	4
Industrie	5-19	13	12	25
Industrie	20-99	14	13	27
Bouw	5-19	12	12	24
Bouw	20-99	15	12	27
Groothandel	5-19	14	12	26
Groothandel	20-99	14	13	27
Detailhandel en horeca	5-19	15	12	27
Detailhandel en horeca	20-99	14	13	27
Vervoer/communicatie	5-19	13	12	25
Vervoer/communicatie	20-99	11	14	25
Financiële instellingen	5-19	13	13	26
Financiële instellingen	20-99	2	7	9
Zakelijke dienstverlening	5-19	14	12	26
Zakelijke dienstverlening	20-99	13	12	25
Overige dienstverlening	5-19	13	13	26
Overige dienstverlening	20-99	4	2	6
Totaal		200	200	400

Bijlage III Structuur vragenlijst

Aantal dat vraag heeft gekregen:	Aantal dat vraag heeft gekregen:	Aantal dat vraag heeft gekregen:	Aantal dat vraag heeft gekregen:
400	Vernieuwing gerealiseerd?	400	Op de hoogte van Brainport-ontwikkeling
	Ja 231	Ja 174	Ja 313
	Nee 169	weet niet 16	Nee 87
231	Welke vernieuwing?		
	nee 82		
231	Ondersteuning gezocht?	190	Ondersteuning zoeken?
	Ja 149	Ja 111	Ja 82
	nee 82	weet niet 24	Nee 224
82	Waarom niet?		Profijt
149	Bij welke partijen (opgecend)?	111	Bij welke partijen (opgecend)?
	Partij 1 etc.		
	Ja		
	Nee		
	Op welke terreinen? (opgecend)		
	Ondersteuning gekregen?		
	Geheel		
	Deels		
	Nee		
	Belang ondersteuning?		
	Waarom niet?		
231	Ondersteuning gemist?		
	Ja 22		
	Nee 203		
22	Op welk terrein?		

Bijlage IV Geraadpleegde literatuur en publicaties

1. "Brainport Navigator 2013, Lissabon voorbij", Advies van commissie Sistermans aan Task Force Brainport, Eindhoven, september 2005.
2. "Pieken in de Delta 2006-2010, Ruimte voor ondernemen", Ministerie van Economische Zaken, april 2006.
3. "Jaarplan 2008 NV REDE", NV REDE, Eindhoven, 2008
4. "Facts & Figures", NV REDE, Eindhoven, 2008.
5. "Van Brains naar Baten, Breng Brainport naar Balans", Wouter van Aggelen, ABN AMRO, januari 2007.
6. "Meesters in de Maakindustrie, naar een High Tech "Open Supply Chain" in Brainport", uitkomsten Brainportproject", M. Hendrikse, NTS Group, mei 2008.
7. "Creatief en innovatief ondernemen, Ondernemersplein voor zaken en diensten", Gemeente Eindhoven, oktober 2008.
8. "Ondernemers op Onderzoek", het MKB verzilvert publieke kennis, Murk Peutz, 2007.
9. "Resultaten onderzoek United Brains/Syntens", J.J.P.M. van Gaal, Eindhoven, augustus 2008.
10. "Brainport en route", Stichting Brainport, Eindhoven, januari 2008.
11. "Stille krachten, 25 jaar sociaal-economische ontwikkeling regio Eindhoven", dr Jan van der Meer, prof. Dr. Theo Beckers et. al., NV Rede, Eindhoven, 2008.
12. "Brainport voor ondernemers", Stichting Brainport, 2008.
13. "De geniale brainportlocatie, integrale gebiedsontwikkeling A2-zone regio Eindhoven", Trans 4, maart 2008
14. "Het geniale landschap, ruimtelijke scenario's voor Brainport", SRE en gemeenten et.al., Eindhoven, 2008.
15. "Het belang van kennisinstellingen voor de (regionale) economie", Gilbert Bal, Themabericht 2009/1, Rabobank Nederland, Utrecht.
16. "Alleen Brainport Eindhoven door Brabantse ondernemer omarmd", Jubileum-Onderzoek, Edwin Gelissen, Bedrijvigheid Brabant, Eindhoven, oktober 2008.